

Bemutakozás

A hadtörténet

Hódmezővásárhely

Az Árpád-kor

A kunok története

A tatárjárás

A válság

Tartományurak

Kiskirályok kora

IV. László (1272-1282)

A kunok lázadása

A hód-tavi csata

A csata részletei

A csata kutatói

Vetítés vége

Hódmezővásárhelyi hadtörténet

A hódtavi csata

Előadó: Harmat Árpád történész

**A www.tortenelemklub.com
főszerkesztője**

Bemutakozás

A hadtörténet

Hódmezővásárhely

Az Árpád-kor

A kunok története

A tatárjárás

A válság

Tartományurak

Kiskirályok kora

IV. László (1272-1282)

A kunok lázadása

A hód-tavi csata

A csata részletei

A csata kutatói

Vetítés vége

A hadtörténet:

A hadtudomány egyik rész tudománya, mely a hadviselés tapasztalatait tanulmányozza, feltárja a fegyveres erők fejlődését, a hadviselés alakulását és befolyásoló tényezőit.

Magyar hadtörténet:

- A honfoglaló magyarság története
- Középkori és kora újkori nemesi hadviselés
- Magyar alakulatok a Habsburg seregekben
- Az önálló magyar honvédség története 1848-tól

Hódmezővásárhelyi hadtörténet:

Kevés konkrét hadiesemény jellemzi városunkat.

Ezen események egyike volt a hód-tavi csata 1282-ben.

Hódmezővásárhely korai története

Bemutakozás

A hadtörténet

Hódmezővásárhely

Az Árpád-kor

A kunok története

A tatárjárás

A válság

Tartományurak

Kiskirályok kora

IV. László (1272-1282)

A kunok lázadása

A hód-tavi csata

A csata részletei

A csata kutatói

Vetítés vége

- Hódmezővásárhely már 6 ezer éve lakott vidék

- Anonymus szerint Ond nemzetsége telepedett le a területen a Honfoglaláskor

- A X. századba Ajtony tartományához tartozott. Ekkor jött létre Hód és Vásárhely falu.

- Hód falu első írásos említése: II. András idején történt, 1231-ben, amikor Csák Miklós a térség földesura 13 faluval együtt fiaira hagyományozta.

- A tatárjárás jelentősen megtépázta a vidéket.

Az Árpád-kor végének jellemzői

Bemutakozás

A hadtörténet

Hódmezővásárhely

Az Árpád-kor

A kunok története

A tatárjárás

A válság

Tartományurak

Kiskirályok kora

IV. László (1272-1282)

A kunok lázadása

A hód-tavi csata

A csata részletei

A csata kutatói

Vetítés vége

IV. Béla uralkodásának kezdetére:

- A királyi hatalom csökkenése felgyorsult
- A bárók befolyása évről évre erősödött
- Az egyház érdeklődése Kelet-Európa felé fordult
- A külső hatalmak beavatkozási szándéka meg növekedett

Az uralkodói hatalom csökkenése mögött az állt, hogy a királyok a trónharcok időszakában támogatások fejében sorra adományozták el a királyi birtokokat.

IV. Béla után a királyok egyre inkább csak bábok lettek a valódi hatalommal rendelkező bárók kezében. A feudalizmusban a föld azaz *feudum* jelentette a hatalmat viszont az Árpád-kor végére a korszak kezdetére jellemző 75-80% os királyi birtokarány 25%-ra csökkent. (Károly Róbert idejére 15-20% lett.)

A kunok története

Bemutakozás

A hadtörténet

Hódmezővásárhely

Az Árpád-kor

A kunok története

A tatárjárás

A válság

Tartományurak

Kiskirályok kora

IV. László (1272-1282)

A kunok lázadása

A hód-tavi csata

A csata részletei

A csata kutatói

Vetítés vége

•A kunok a távoli Kína vidékén formálódtak néppé, az Amúr és Sárga folyók közti területen távoli vidékeken.

•Népnevük az ótörök *kuman* (azaz fakó) szóból került át a latinba (*Cumanus*).

•Kb. 1000 körül egy másik nép (kitajok) támadása miatt nyugat felé vándoroltak majd szövetségre lépve más népekkel létrehozták az egész ázsiai sztyeppét 180 évig uraló kipcsak – ujgur – kun törzsszövetséget.

Hatalmukat Dzsingisz kán döntötte meg 1223-ban, amikor a Kalka folyónál legyőzte őket. (Az orosz fejedelmek összefogtak a kunokkal, ám együtt is vereséget szenvedtek a mongoloktól.)

•A csata után a kunok nyugat felé menekültek és előbb II. András a határokon (Milkói püspökség), majd IV. Béla az alföldön letelepítette őket. Célja kettős volt: részint védelem a tatárok ellen, részint ellensúly a bárókkal szemben. (Olyan fegyveres réteg amely csak őt szolgálja.)

A tatárjárás (1241-42)

Az együttműködés kudarca:

A magyar bárók ráébredtek arra, hogy IV. Béla a kunokkal egy erős királyi hatalmat akar létrehozni. Válaszul a tatárok vereségei és Pest alatti győzelmei után a kunok ellen lázították a népet, a magyarok pedig megölték a kunok fejedelmét Kötönyt. A kunok válaszul felmondták az együttműködést és pusztítva kivonultak az országból.

Vásárhely a tatárjáráskor:

Városunkat az Erdélyt feldúló Kádán tatár serege érte el. A környező településeken 70-80%-os volt a pusztulás, ám városunkban feltételezhetően 50% körüli lehetett.

A kunok második betelepítése

A muhi vereség után IV. Béla elmenekült az országból, és tatárok majd egy évig pusztították hazánkat. Aztán azonban távoztak.

IV. Béla visszatérése után újjáépítésbe kezdett, és visszahívta a kunokat. Döntése mögött megint ugyanaz a kettős cél állt: védelem és ellen-súly.

Bemutakozás

A hadtörténet

Hódmezővásárhely

Az Árpád-kor

A kunok története

A tatárjárás

A válság

Tartományurak

Kiskirályok kora

IV. László (1272-1282)

A kunok lázadása

A hód-tavi csata

A csata részletei

A csata kutatói

Vetítés vége

A királyi hatalom válsága

Bemutakozás

Az újjáépítés alatt a bárók és nemesek hatalma tovább nőtt, a királyi vármegyék helyébe nemesi vármegyék léptek.

A hadtörténet

Hódmezővásárhely

A király viszont kollektív nemességet adományozott a kunoknak, és fiát Istvánt összeházasította Szejhán kun fejedelem lányával (Erzsébet)

Az Árpád-kor

A kunok története

A tatárjárás

Az elégedetlenkedő nemesek István herceg köré gyülekeztek, és elérték, hogy az ország egy apa-fia polgárháborúban (1262-65) kettészakadjon. (A döntő csata: Isaszegnél zajlott 1265 tavaszán.)

A válság

Tartományurak

Az anarchia időszaka (1270-1277)

Kiskirályok kora

IV. László (1272-1282)

IV. Béla fia V. István alatt az ország néhány tartományúr kezébe került: Dunántúlon a Kőszegiek, Délen a Gutkeledek, Babonicsok, északon és keleten a Csákok és Borsák „uralkodtak”. A király külföldi szövetséget tervezett (Anjoukkal), ám közben a bárók elrabolták fiát.

A kunok lázadása

A hód-tavi csata

A csata részletei

A csata kutatói

V. István halála után a 10 éves IV. László a Kőszegi-Gutkeled-Babonics bárói csoport gyámsága alatt kezdte meg uralkodását. Nagykorúsításáig a Csákok és Kőszegiek állandó harca jellemezte az országot

Vetítés vége

Tartományurak, kiskirályok az Árpád-kor végén

Bemutkozás

A hadtörténet

Hódmezővásárhely

Az Árpád-kor

A kunok története

A tatárjárás

A válság

Tartományurak

Kiskirályok kora

IV. László (1272-1282)

A kunok lázadása

A hód-tavi csata

A csata részletei

A csata kutatói

Vetítés vége

A kiskirályok korában, az Árpád-kor végén 1270-től 1312-ig (rozgonyi csata) alig 10-12 nagyhatalmú főúr birtokolta az országot. A király hatalma csak szimbolikus volt!

A tartományúri hatalom Magyarországon

Bemutakozás

A hadtörténet

Hódmezővásárhely

Az Árpád-kor

A kunok története

A tatárjárás

A válság

Tartományurak

Kiskirályok kora

IV. László (1272-1282)

A kunok lázadása

A hód-tavi csata

A csata részletei

A csata kutatói

Vetítés vége

Kiskirályok kora:

A korszak három Árpád-házi király uralkodási időszakát ölelt fel: V. Istvánét (1270-1272), IV. Lászlóét (1272-1290) és III. Andrásét (1290-1301), ám a korszak átnyúlt a vegyes-házi királyok idejére is, és eltartott egészen 1312-ig!

A tartományurak:

Hatalmas kiterjedésű, országrésznyi birtokokkal rendelkeztek, melyen királyként uralkodtak. Saját hadseregük volt, mely sokuknál megközelítette a király által mozgósítható seregek nagyságát.

A Kőszegiek és Csákok önálló külpolitikát folytattak, Csák Máté még saját pénzt is veretett, fővárosa volt (Trencsén) és trónussal rendelkezett! A kisebb nemeseket szolgálatukba kényszeríthették, kialakult a familiaritás. (A familiáris nem kapott földet urától, de szolgált fegyveresen.)

Városunk helyzete:

Hód-vásárhely környékének nagy része továbbra is a Csákok kezén volt, de egy 1266-os oklevélben a Bor-Kalán nemzettségbeli I. Nána nádor is felbukkan, aki a város környéki birtokait a margitszigeti apácákra hagyta. Később kiderült: a nádor családja nem engedte át a földeket. Az oklevél szerint a város fontos árucseré hely volt. (Kiheverte a tatárjárást.)

IV. László uralkodása (1272-1282)

Bemutakozás

A hadtörténet

Hódmezővásárhely

Az Árpád-kor

A kunok története

A tatárjárás

A válság

Tartományurak

Kiskirályok kora

IV. László (1272-1282)

A kunok lázadása

A hód-tavi csata

A csata részletei

A csata kutatói

Vetítés vége

Nagykorúsítására 1277-ben került sor, ekkor a király 15 éves volt. Az anarchiát megelégedő egyház hívatta össze Rákos mezejére az országos gyűlést, a „közjó helyreállítása” érdekében.

IV. László központositási terve:

A király apjához és nagyapjához hasonlóan kísérletet tett a bárói hatalom visszaszorítására, a központi azaz királyi hatalom megerősítésére:

- 1.) Királyellenes mozgalmak leverése a Szepességben, Biharban
- 2.) Királyi biztosok kiküldése a megyegyűlésekbe
- 3.) Kiskorúsága alatti birtokadományozások felülvizsgálata

A magyar nemesség válaszul az ellenállás sajátos módját választotta: ott támadták a királyt, ahol a legsebezhetőbb volt, vagyis panaszt tettek ellene az egyháznál, amiért eltűri, hogy kunok pogány módon éljenek.

Válaszul a pápa legátust küldött az országba, Fülöp fermói püspököt, aki elérte az 1279-es tétényi országgyűlés kun törvényeinek kiadását!

A kunok lázadása

Bemutakozás

Az 1279-es első és második kun törvény:

A hadtörténet

Hódmezővásárhely

Az Árpád-kor

- Előírta a kunoknak a kötelező megkeresztelkedést
- Visszaadatta velük a jogtalanul elfoglalt földeket
- Elrendelte végleges letelepítésüket

A kunok története

A kunok nem hajtották végre a törvényeket, így katonai erőt alkalmaztak ellenük, válaszul a kunok fellázadtak. A király azonban nem lépett fel ellenük, sőt a legátust fogatta el. Az egyházhoz bárók erre a király ellen fordultak és foglyul ejtették IV. Lászlót!

A tatárjárás

A válság

Tartományurak

Kiskirályok kora

IV. László (1272-1282)

A kunok lázadása

A király szabadulásának az volt az ára, hogy esküt kellett tennie a kun felkelés katonai leverésére. A kunok a főúri várak ellen fordultak, de ostromgépek híján nem tudtak sikereket aratni. Végül a Kárpátokban élő kunok vezére Oldamir (Oldmur) jelentős haderővel indult a megsegítésükre. A királyi haderő Váradnál gyülekezett, és onnan indult meg délre, miközben több kisebb győzelmet aratott a lázadó kunokon.

A hód-tavi csata

A csata részletei

A csata kutatói

A végső csatára azonban IV. László és Oldamir közt Hód falu közelében lehetett számítani.

Vetítés vége

A hód-tavi csata helye és ideje

Bemutakozás

A hadtörténet

Hódmezővásárhely

Az Árpád-kor

A kunok története

A tatárjárás

A válság

Tartományurak

Kiskirályok kora

IV. László (1272-1282)

A kunok lázadása

A hód-tavi csata

A csata részletei

A csata kutatói

Vetítés vége

A történészek álláspontja nem egységes a csata helyét és idejét illetően.

Az egyik felfogás a csatát 1280ra teszi három királyi oklevélre hivatkozva. Ezek közül az első azonban nem nevezi néven a hadjáratot, kettő pedig vélhetően hamisítvány. (nemesítő oklevelek)

A másik felfogás az 1282-es évet emeli ki a csata időpontjául, a krónikákra és más oklevelekre hivatkozva.

A csata helye:

Kézai Simon króniakompozíciójában: „... *Oldamir kun ország fejedeleme összegyűjtván a kumánok seregét, a Hódnak nevezett tó környékén harcolt.*”

A király oklevelei a *locus Hod = Hod helyiség* nevet említik, mindez valóban arra utal, hogy a csata a mai Hódmezővásárhelyen történhetett.

A hód-tavi csata részletei

Bemutakozás

A hadtörténet

Hódmezővásárhely

Az Árpád-kor

A kunok története

A tatárjárás

A válság

Tartományurak

Kiskirályok kora

IV. László (1272-1282)

A kunok lázadása

A hód-tavi csata

A csata részletei

A csata kutatói

Vetítés vége

A csata eseményeinek rekonstruálásakor sajnos szintén megoszlanak a történész vélemények. Abban azonban megegyeznek, hogy IV. László hadai Várad felől érkeztek Hód falu határához, és a seregben székely és besenyő segélyhadak is voltak. A hadat Borsa nevében Lóránt nevű előkelő vezette.

A magyar hadak erőssége a lovasság volt, a kunoké az íjászok. A két sereg négy helyen csapott össze: először Hód-mezején, de innen terepviszonyok miatt a Nagy-szigetnek nevezett területre vonultak, ahol a kunok nyílzáporral támadtak a magyarokra. A harmadik összecsapás a Hódtó északi partján zajlott. Itt szenvedték el első vereségüket. Ám a visszavonulás során rendezték soraikat így a döntő összecsapás a mártélyi síkon zajlott. Itt a kunok íjászaikkal akarták eldönteni a harcot, de egy váratlan zápor tönkretette íjaikat.

A kunok végső vereségét egy lándzsás-kardos roham okozta. Oldamír serege dél felé kimenekült az országból.

IV. László sorsa: A csata után a király újra szembekerült a magyar bárókkal. Emiatt kibékült a kunokkal, és tűrte, hogy a tatárok 1285-ben feldúlják a délvidéket. Végül ismeretlen okból maguk a kunok ölték meg 1290 nyarán. Az Árpád-ház 11 évvel később kihalt.

Bemutkozás

A hadtörténet

Hódmezővásárhely

Az Árpád-kor

A kunok története

A tatárjárás

A válság

Tartományurak

Kiskirályok kora

IV. László (1272-1282)

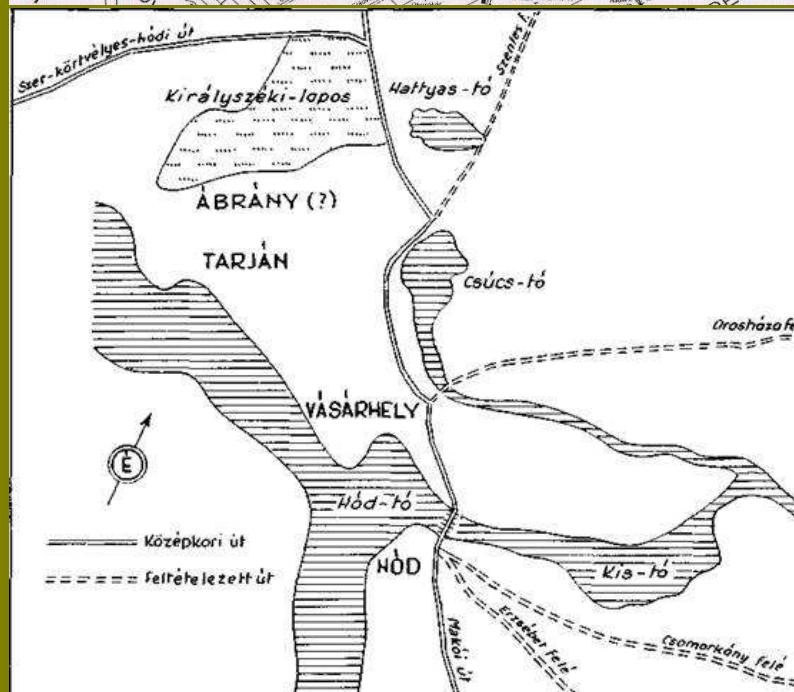
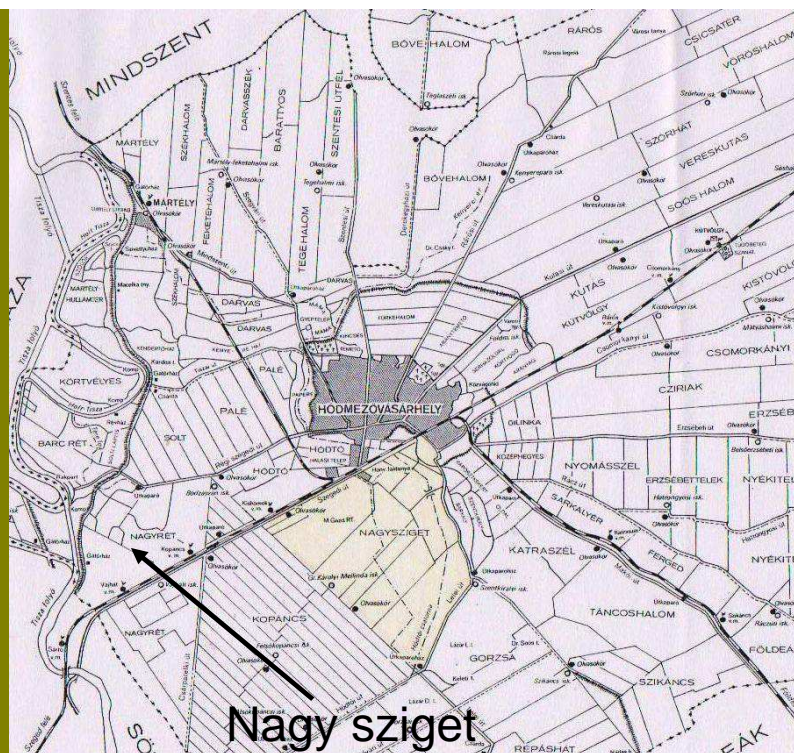
A kunok lázadása

A hód-tavi csata

A csata részletei

A csata kutatói

Vetítés vége

A hód-tavi csata kutatói:

Szőnyi Benjám 18. századi református lelkész foglalkozott először a hód-tavi csata kutatásával.

Farkas Sándor régész a századfordulón feltárásokkal próbálta rekonstruálni a csata lefolyását.

Szeremlei Sámuel református lelkész, történet-író, szintén a századfordulón fogott bele nagy terjedelmű munkájába, melyben a város történetének feldolgozása során kitért a csatára is

Blazovich László történész a megyei levéltár igazgatója az 1980-as években foglalkozott a témával, és írta meg a város történeti monográfiájában a csata előzményeit és körülményeit.

Bemutakozás

A hadtörténet

Hódmezővásárhely

Az Árpád-kor

A kunok története

A tatárjárás

A válság

Tartományurak

Kiskirályok kora

IV. László (1272-1282)

A kunok lázadása

A hód-tavi csata

A csata részletei

A csata kutatói

Vetítés vége

Köszönöm a figyelmet!